

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Соня Хинкова

за доктората на Карл Рейнолд Аугустсон

на тема: "Идеята за „Велика Албания”,

за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по
специалност „политология”, шифър 05.11.02

Представеният за защита докторат на Карл Аугустсон е посветен на проблем, който е актуален и значим в съвременното развитие на Югоизточна Европа, защото в края на ХХ и началото на ХХІ век албанският национален въпрос навлиза в подчертана динамика и оказва влияние върху регионалната стабилност. Стремехът към отделяне и обособяване на територии в постюгославското пространство, населени с албанци, е съпътстван с етнически конфликти и трайно ангажира международната общност в продължение на две десетилетия. Тези процеси логично ангажират вниманието на изследователите и насочват техните търсения към изясняване на причините, същността и перспективата в развитието на идеи и политика, които тясно кореспондират с албанските национални искания.

Докторатът на Карл Аугустсон също е насочен към изследване на албанската проблематика и посветен на тема, която е оригинална. Самото изследване е в обем от 188 стр., сруктурирано е в увод, три глави и заключение. Има ясно заявен предмет – *идеята за „Велика Албания”,* която включва както Република Албания, така и части от съседните страни, населени преобладаващо с етнически албанци. Ясно е дефиниран и конкретен обект на изследването – *„анализ са основните фактори, които влияят за нейното възникване в исторически контекст и развитие на съвременния етап”*. Изведен е и основен изследователски въпрос – *как идеята за „Велика Албания” се развива и влияе в регионален и международен план*. В увода са очертани добре целите и изследователските задачи, а с логиката и аргументите в изложението те са осъществени в голяма степен.

Методологията на изследването е подходяща за разработването на темата и удачно съчетава количествени и качествени методи, ситуационен анализ, сравнително изследване и проследяване на процеси. Карл Аугустсон е избрал удачен подход и

темата е развита в теоретичен, исторически и съвременен план. Това позволява да се изведат условията и факторите за нейното възникване и настоящо развитие.

Структура на доктората на Карл Аугустсон съдържа три глави, с известен дисбаланс в техния обем. Най-голяма е първата теоретична глава (70 стр.), която извежда основни понятия като национална държава, самоопределение, териториален интегритет и суверенитет, които кореспондират с идеята за „Велика Албания”. Те са изведени в общ контекст, а след това логично са конкретизирани върху казуса „Велика Албания”. В първата глава обаче има и твърде много други случаи, чрез които изведените понятия се конкретизират и именно те натежават и дебалансира структурата. Тези случаи не са напълно съпоставими с абланския и стоят като привнесени. Втората глава е в обем от 60 стр. и тя е центрирана върху историческите корени и съвременните проявления на идеята за „Велика Албания”. Третата глава е най-малка по-обем (30 стр) и тя разполага основния изследователски въпрос в международен контекст т.е. – как идеята за „Велика Албания” се приема от водещи международни фактори като САЩ, ЕС и Русия и от съседните страни. В третата глава са разположени и няколко сценария (б), с които се прави опит да се анализира перспективата на идеята за „Велика Албания”, обвързана с възможните варианти за развитие на Косово.

В първата глава г-н Аугустсон анализира теоретичните и конкретните основания на *възгледа, че за една национална държава не е достатъчно само да съществува като независим субект в зачитане на съответната съставляваща я нация; необходимо е тя да съдържа цялата нация и считаната за полагаема ѝ територия.* Това е логично, защото точно този възглед се съдържа в идеята за „Велика Албания”, но като че ли авторът се стреми да верифицира неговата легитимност с известна привързаност, въпреки че още в начало изрично подчертава своя стремеж към обективност и коректно излагане на различни виждания.

В първата глава е изведен и въпросът за влиянието на религията върху формирането на нацията (с.9-12) и интерпретациите на автора могат да предизвикат определени възражения, ако се приложат към образуването на нации на Балканите и в контекста на идеята за „Велика Албания”. Разбира се, не може да бъде пренебрегната идеята, че чрез религията се формират ценности, които имат влияние върху формирането на съзнание за общност, необходимо за всяка национална идея. По отношение на идеята за „Велика Албания” обаче религията трудно може да се приеме като „спояващ” елемент, тъй като

в албанските общности се изповядват трите световни религии – ислям, католицизъм и източно православие.

Втората глава е озаглавена „Балкански национализми“ и тя съдържа общ преглед на балканския регион, предимно в исторически контекст. В нея се търсят корените на идеята за „Велика Албания“ чрез исторически разказ, конкретизиран върху развитието на албанския национален въпрос от времето на османското управление, през времето на възникването на самостоятелна държава и комунистическия режим на Енвер Ходжа до периода след падането на комунизма. Историческите факти са събрани коректно, но липсва дълбочина на анализа. Преобладава наративният характер и усилието на автора е насочено най-вече към „откриването“ на отношението към идеята за „Велика Албания“ през различните периоди.

В тази глава ясно е изведен сравнителният план на изследването чрез други примери за „велики нации“ на Балканите. Тук обаче прави впечатление категоричното съпоставяне на иредентистки идеи и стремежи в другите балкански държави с албанския случай, което не е напълно основателно и убедително. Стремежът към създаване на „велики нации“ в тези държави е историческа романтика, докато албанският сепаратизъм и иредентизъм е съвременна реалност, която се развива в различни регионални и международни условия.

Както подчертава и самият автор във втората глава се прави и преглед на съставните части на „Велика Албания“, като е много ценен опитът на г-н Аугустссон да диференцира значението на различните територии, населени с албанци, за осъществяване на идеята за „Велика Албания“. Според него най-важната част е Косово, после е Македония, следвана от Черна гора и Гърция и изследването му съдържа приемливи аргументи за това подреждане.

Според автора *терминът „Велика Албания“ следва да бъде разбран и като усилието за присъединяване на всички области с преобладаващо албанско население към територията на Република Албания.* В този смисъл в трета глава е закономерно разглеждането на конфликтите в Косово 1999 г. и Македония 2001 г., защото те са предизвикани именно от иредентистката идея и от сецесионните нагласи на албанците в Сърбия и Македония. Тези конфликти и най-вече обявяването на независимостта на Косово са силно интернационализирани и устойчиво ангажират международната общност в лицето на ЕС, НАТО и Русия, засягат и съседните държави. Поради тези

причини е напълно логично и основателно в третата глава да се разглежда отношението на външните фактори към идеята за „Велика Албания“. Удачно е докторантът да насочи своето внимание и към последиците, свързани с амбициите за нейното реализиране в контекста на обявената независимост на Косово през 2008 г.

Интересни и с приносен елемент в третата глава са някои от сценариите, разработени от г-н Аугустссон относно разрешаването на спора за статута на Косово. Някои от тях (първият и вторият) не са оригинални и са разглеждани детайлно в процеса на преговорите, свързани с Косово, преди обявяването на независимостта. Други обаче и по-конкретно петият и шестият – за Косово като кондоминиум на Сърбия и Албания или като международна провинция, под администрацията на ЕС и НАТО наистина са оригинални, макар и да са трудно приложими. Те са по-скоро изследователски продукт и амбиция за прогностичен анализ. В текста обаче липсва „осъвременяване“ и разполагане на очертаните сценарии във вече реализираната независимост на Косово.

Като опит за прогностичен анализ може да се разглежда и включването в текста на европейската и атлантическата интеграция на балканските държави. Чрез нейното осмисляне Карл Аугустсон се опитва да очертае перспективата пред идеята за „Велика Албания“ и прави логичен извод, че *при разширение на НАТО на изток (след евентуалното приемане на Македония), всички държави с потенциални части на „Велика Албания“ ще бъдат членки на организацията (с изключение на Сърбия)*. Именно в това той вижда възможност да се намери решение за албанския национален въпрос.

В Заключението логично са изведени основните изводи на автора. Тези от тях, които касят националната държава и суверенитета са обвързани с идеята за „Велика Албания“ по логика, която може да бъде оспорвана, но определено съдържат оригиналност. В Заключението има също оригинална и критична преценка относно политиката на външните фактори, синтезирана в извода: *че международната общност е направила съществена грешка в признаването на Косово на основата на уникалност, пренебрегвайки протестите на Сърбия. Дори Косово да беше уникален случай, е наивно да се вярва, че това няма да повлияе на други сецесионистки движения*.

Авторефератът е разработен според изискванията и съдържа справка за приносите. Те са три на брой и са приемливи, защото подчертават оригиналността на темата, прогностичния елемент на сценариите и отношението на външните фактори към много

специфично проявление на албанските национални стремежи в контекста на конфликтите, предизвикани от разпадането на Федеративна Югославия.. В него са отразени и публикациите на г-н Аугустсон по темата на дисертацията, които са в достатъчен обем и отговарят на изискванията.

Библиографската справка на дисертацията съдържа значителен брой източници (118) на английски език – монографии, сборници, периодичен печат, интернет източници. В нея обаче много съдържано са представени изследвания на автори от региона (7) и изобщо липсват български автори, което води до неточност и дори едностранчивост в интерпретациите на някои проблеми в региона (с.115). Освен това малка част от източниците са използвани в изложението.

Въпреки направените бележки и препоръки, докторатът на Карл Аугустсон може да се приеме като насърчаващ опит в изграждането на един млад специалист в балканската проблематика, а интересът към нея на един американски гражданин, от шведски произход, живеещ в Грузия определено заслужава поощрение. Тези събражения определят моето становище „за”, както и предложението ми към членовете на Научното жури да присъдят на Карл Аугустсон образователната и научна степен „доктор” по политология, с шифър 05.11.02.

доц. д-р Соня Хинкова

25 март 2013 г.